

ELENA BALIUTYTĖ

Poetinės kalbotyros įvadas

Skirmantas Valentas, *Mė(lynojo)nulio lingvistika Vlado Braziūno ir Sigito Gedos poezijoje*, Vilnius: Baltos lankos, 2007, 288 p., ISBN 978-9955-23-119-6

Skirmanto Valento knyga intriguojančiu pavadinimu skirtina tarpdisciplininių tyrinėjimų laukui. Tai autoriaus pabrėžta ir darbo įvade, kur ekspansionizmas laikomas vienu iš diferencinių šiuolaikinio mokslo bruožų. Pastaruoju metu literatūrologai vis dažniau kreipiasi į sociologijos, antropologijos, istorikos sritis; šiuo atveju „ekspansionizmo“ erdvė ir kryptis kita: literatūrologams talkina kalbininkas. Šio tipo simbiozė yra ypač reikšminga, nes lingvistiniai poetinio teksto tyrimai lietuvių kalbotyroje bei literatūrologijoje tapo reti; be ankstesnės paties Valento knygos *Lingvistinis pasaulis poezijoje* (1997)¹, nelabai būtų ką daugiau paminėti. Tiesa, praėjusio amžiaus 7–8-ajame dešimtmetyje buvo imtasi sudarinėti poetinės leksikos dažnumų žodynus; be to, lingvistinė problematika yra semiotinių literatūros tyrimų šerdis.

Poezija, kaip ypatinga kalbos reiškimosi sritis, lingvistams rūpi seniai, bet jų domėjimasis tapo ypač rezultatyvus XX a. pradžioje, kai, susiformavus formalizmo, vėliau – struktūralizmo literatūrologinėms mokykloms, lingvistinės idėjos tapo pagrindu literatūros ir kultūros tyrimams. Būtent formalistai ir struktūralistai įtvirtino poezijos kaip ypatingai organizuotos kalbos vaizdinį. Valentas šioje knygoje labiausiai remiasi Romano Jakobsono teiginiais apie kalbos funkcijų klasifikacijos teoriją, meniniame tekste dominuojančią poetinę kalbos funkciją bei šios funkcijos sąsajas su dviem meninių pranešimą formuojančiomis operacijomis: selekcija ir kombinacija; pasak Jakobsono, „Poetinė funkcija ekvivalentiškumo principą perkelia iš atrankos ašies į derinimo ašį“². Pagal tokią nuostatą ekvivalentiškumo principas, ar, kitaip sakant, totali sinonimika, laikytinas svarbiausiu poetinio teksto bruožu. Polilingvizmo reiškinių poezijoje (plačiai analizuojamą trečioje knygos dalyje) Valentas traktuoja būtent kaip šio principo pasireiškimą.

---

1 Toliau bus žymima santrumpa LPP.

2 Romanas Jakobsonas, „Lingvistika ir poetika“, *Baltos lankos*, Nr. 18/19, 2004, p. 17.

Jakobsonas yra ir termino „poetinė etimologija“, kurio problematikai šiame darbe skirtas antrasis skyrius, autorius.

Valento knyga yra svarbi ne tik dėl lingvistinio literatūros tyrimo aspekto, bet ir dėl to, kad ją įdomu skaityti. Čia gausu įvairių duomenų iš žodžių, tautų, kultūrų istorijos bei mitologijos; pasak mokslininko, „kiekvieną naują galima įtarti paveldėtą jei ne iš Antikos, tai jau tikrai – iš Viduramžių“ (p. 214). Ne mažiau intriguoja čia pat prieš skaitytojo akis besirandančios žodžių rekonstrukcijos iki baltų ir net indoeuropiečių prokalbės pavidalų, leidžiančių autoriui naujai interpretuoti, atrodytų, žinomus literatūros tekstus bei perskaityti ir permąstyti naujus. Galėtume čia priminti kad ir ankstesnėje jo knygoje lingvistiniais bei mitologiniais argumentais paremtą Antano Baranausko *Anykščių šilelio* įspūdingą interpretaciją, rekonstravusią giliąją poemos struktūrą, kuri, pasak autoriaus, leidžianti įžvelgti prieš mus atsiveriantį tiek senosios Europos, tiek indoeuropiečių pasaulį. Būtent indoeuropietiškojo paveldo ženklai padeda atsakyti į daugybę klausimų, susijusių su šio kūrinio struktūra: „kodėl poetas, kurdamas poemą apie mišką, anagramavo žodį *kalnas*, kodėl toks dažnas *vėjo* motyvas, kodėl taip pabrėžiamas medžių *drūtumas*, *šventumas*, *amžinas žaliavimas*?“ (LPP, p. 85). Mokslininkas, galbūt įkvėptas ir poezijos pavyzdžio, nebijo kelti drąsių, šiuo metu, atrodytų, negalimų įrodyti hipotezių, būti „nemoksliskas“, romantiškas ir t.t. Kaip fantastiškai drąsiai skamba kad ir minėtos knygos vieno skyrelio pavadinimas „Indoeuropiečių poezija ir poetai“, kada, pasak autoriaus, „kai kurie XX a. lingvistikos korifėjai, pvz., Louisas Hjelmslevas, etimologijos nelaiškė tikra mokslinė disciplina“ (p. 89). Būtent lingvistiškai analizuodamas lietuvių dvikamienius asmenvardžius autorius išskėlė hipotezę, kad jų leksemose slypi baltų epo, herojinės poezijos relikta. „Poezijos, slypinčios antroponimuose, neįmanoma lyginti su liaudies dainomis, tačiau į akis krinta jų prasmės panašumas į tekstus, priskiriamus senovės poetams – Homerui, Heziodui, Vergilijui ir kt.“ (LPP, p. 50), – teigia Valentas.

Naujojoje monografijoje susitelkta ties dviejų poetų: Vlado Braziūno ir Sigito Gedos kūryba, kuri dėl savo specifškai „lingvistinio“ pobūdžio yra itin paranki kalbininko žvilgsniui. Autorius, Šiaulių universiteto Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedros profesorius, deklaruoja, kad

Šioje knygoje stengiamasi griežtai laikytis lingvistinių metodų, kuriais atskleidžiamos poetų pažiūros [...], parodoma, kaip meninis tekstas kuria griežtą lingvistinę sis-

temą, bandoma apčiuopti bendruosius lingvistinius poezijos principus, t.y. parodyti, kaip lingvistiniai modeliai „veikia“ konkrečiame poetiniame tekste. (p. 18)

Savo struktūra bei dėstymo būdu darbas primena poetinės kalbotyros vadovėlį: yra sistemiškas, nuoseklus, apibendrinantis. Monografiją sudaro trys dalys, penkiolika skyrių, septyniasdešimt šeši poskyriai, iš kurių ne vienas dar turi smulkesnius padalinius. Kiekvienas skyrelis plėtoja bendresnės temos motyvą, bet drauge yra santykiškai savarankiškas, užbaigtas tekstas; dėl to darbe nevengiama kai kurių dalykų pakartojimo, pagal reikmę ne kartą grįžtama prie to paties teorinio teiginio ar eilėraščio. Galima sakyti, kad, remdamasis dviejų poetų kūryba, autorius nuosekliai išdėstė poetinės kalbotyros kursą, pradėdamas nuo fonetikos, akcentologijos, morfologijos (pirmoji dalis „Elementai“), po to aprašydamas poetines etimologijas (antroji dalis „Morfologinė perskaida ir rekonstrukcija“) ir baigdamas komunikaciniais teksto aspektais bei poetinės baltistikos įvadu (trečioji dalis „Polilingvizmas kaip grįžimas namo“). Žinoma, „elementų“ sudėtį lėmė medžiaga, t.y. Braziūno ir Gedos kūrybos teikiami pavyzdžiai. Autoriui abiejų poetų eilėraščiuose svarbūs visi kalbotyros sąvokų ir terminų paminėjimo atvejai. Šįkart nesigilinsime, ar visuose knygoje nagrinėjamos poezijos pavyzdžiuose gramatiniai, lingvistiniai momentai yra įgiję poetinę funkciją; svarbiau tai, kad autorius šią kūrybą interpretuoja taip įdomiai, jog skaitant tai visai nerūpi.

Pirmoje dalyje Valentas nuosekliai aprašo gramatikos terminų – raidės, giminės, linksnio, kalbos dalių (daiktavardžio ir veiksmažodžio, įvardžio, įvardžiutinio būdvardžio), segmentų ir supersegmentų – reikšmes abiejų poetų kūryboje, drauge pateikdamas jų lingvistines charakteristikas, vartojimo istoriją, įdomesnius semantikos kitimo momentus, atitikmenis kitose indoeuropiečių kalbose ir t.t. Šie bendrieji įvadiniai pristatymai įdomumu nenusileidžia, o kai kada net pranoksta pačioje poezijoje esančias vieno ar kito termino interpretacijas. Vienas įdomiausių dalykų – alfabeto kaip teksto, t.y. griežtai struktūruoto darinio, idėja; alfabetas atkartojąs makrokosmoso struktūrą, dėl to, pasak Valento disertacijos vadovo akademiko Jurijaus Stepanovo ir Sergejaus Proskurino, ypatingą sakralinę reikšmę įgyja raidės, esančios abėcėlės viduryje. Šiam dėsniui, veikiančiam visoje Europos kultūroje, Valentas randa patvirtinimą ir Gedos poezijoje: raidės J, K, L, M, N čia pastebimai aktualizuotos, o K yra viena dažniausiai Gedos interpretuojamų raidžių.

Abiejų poetų kūryba teikia nemažai medžiagos ir giminės kategorijos analizei. Nenorminėtis jos transformacijomis ypač išsiskiria Braziūno poezija, kurioje esama daug atvejų, kai vyriškosios giminės daiktavardžiai virsta moteriškosios giminės formomis. Autorius ši specifinį reiškinį ne tik aprašo, nurodo galimas jo priežastis (latvių kalbos įtaka, tarmės pėdsakas, eilutės fonika ir kt.), bet ir paaiškina poetinę jo prasmę:

Taigi daiktavardžių giminės keitimas Vlado Braziūno poezijoje – ne chaotiškas, o kryptingas reiškinys, turintis tikslą sukurti tik šiam poetui būdingą moteriškosios giminės pasaulį, panaudojant morfologinį rodiklį – ė-kamienes formas. (p. 59)

Pasitelkęs kitų tyrinėtojų pastebėjimus bei savo tyrimus, Valentas knygoje pateikia, galima sakyti, atskirų kalbos dalių poetinio valentingumo lentelę, kurioje išskirtinė vieta tenka įvardžiui. Netikėtas yra Dievo, kaip įvardžio, suvokimas bei Jo aptartis lingvistinėmis kategorijomis: „Geda *Dievą* supranta tik kaip *paradigminį* reiškinį, neturintį apimties sintagminėje ašyje“ (p. 71). Pasak autoriaus, Braziūnas ir Geda yra pasiskirstę „tyrinėjimų laukus“, dėl to vienai gramatinei kategorijai daugiau medžiagos teikia vieno, kitai kategorijai – kito autoriaus kūryba. Antai skyrius „Poetinis etimologijos žodynelis“ labiausiai remiasi Gedos kūrybos pavyzdžiais, o „Lingvistinės istorijos“, „Piligrimystė“ – Braziūno poezija. Toks „pasiskirstymas“ susijęs su jų poetinėmis individualybėmis; Gedos lingvistiškumas labiau eksplicitinis, eilėraštyje dažniau besireiškiantis kaip motyvas ar eilėraščio siužetas, o Braziūno – implicitinis, ne toks akivaizdus; neatsitiktinai jo itin mėgstama stilistinė priemonė yra paronimija: negiminiškų žodžių fonetinio panašumo efektas. Nors specialiai poetai nelyginami, skirtumai išryškėja Valentui interpretuojant jų eilėraščius, skirtus kunigaikščiui Vaišvilkiui. Pasitelkęs Ipatijaus metraščių, istorijos mokslo duomenis, vardo etimologijas autorius įspūdingai rekonstravo jų siužetus. Čia svarbūs ir metodologiniai svarstymai apie galimybę lyginti istorinius ir meninius tekstus, apie Ipatijaus metraščio ir poetinio teksto galimą izomorfizmą.

Kituose etimologijų eilėraščiuose Geda dažniausiai aiškina etnonimų (prūsų, jotvingių, varmių, rusų), vietovardžių ir hidronimų (Ukmergės, Klaipėdos, Perlojos, Merkinės, Veisiejų, Paterų, Dubysos, Nemuno), teonimų ir antroponimų (Pajautos, Perkūno, Birutės, Gedimino, Švitrigailos) vardų kilmę. Tokiuose eilėraščiuose poetas neslepia rimtų lingvistinių intencijų, neretai sąmoningai

ginčydamasis su kalbiniu požūriu motyvuota etimologija. Valentas visus šiuos poeto pasiūlytus aiškinimus verifikuoja, poetines etimologijas atskirdamas nuo lingvistinių:

Suprantama, kalbos mokslo pateikiama etimologija niekad negali sutapti su žodžio mene pateikiama etimologija: abiejų pateikimas yra visiškai skirtingas, tačiau tikslinga pripažinti tik tuos poetinės etimologijos atvejus, kurie neprieštarauja kalbos mokslo taisyklėms. (p. 107)

Moksle – taip, bet poezijoje nėra svarbu, ar jos etimologijos neprieštarauja mokslo žinioms; svarbiau, kaip tai yra motyvuota eilėraščio. Juk ir monografijos autorius nagrinėja ne tik tuos atvejus, kai lingvistinė etimologija atkartojama, bet ir kai jos nesilaikoma (prūsų, Dubysos, Nemuno, Perlojos, Merkinės, Ukmergės, Veisiejų, Perkūno, Birutės, Švitrigailos vardų aiškinimai). Taigi lingvistikos ir poezijos santykių traktavimas darbe kelia kai kurių klausimų. Turbūt neatsitiktina, kad ne vienas skyrius ar poskyris prasideda nuo jų panašumų ir skirtumų palyginimo, pabrėžiant kiekvienos iš jų lygiavertiškumą. Įvade autorius kalba apie du pažinimo tipus: mokslinį ir meninį. Pasiremdamas tuo, kad indoeuropiečiai žodį „žinojimas“ įvardijo dviem šaknimis, iš kurių viena reiškia žmogiškąjį, kita – dieviškąjį žinojimą, meninį pažinimą autorius prilygino dieviškajam: jo negalima verifikuoti, skaidyti, perduoti kitam. Kita vertus, knygoje meninį pažinimą linkstama traktuoti kaip mokslinį, o pačią poeziją prilyginti mokslinei disciplinai, įvardijamai *poetine kalbotyra*:

Nustačiusi tyrinėjimo elementus, poezija, kaip ir kalbotyros mokslas, kuria lingvistinių kitimų modelius, apibrėžia kitimų objektus, kalbų bei genčių migraciją. Kaip ir moksliniame tekste [...] poetinei kalbotyrai suvokti būtinos įvadinės ar net specialios žinios. (p. 259)

Ne vienu atveju tekstas sugestijuoja mintį, tarytum pati poezija tikslingai atlieka lingvisto darbą: „Galima įsivaizduoti, kad poezija analizės pradžioje nustato esamus ar bent jau menamus *savosios* kalbinės sistemos elementus. Tokiais elementais galima vadinti alfabetą, giminės, linksnio kategorijas, kalbos dalis, supersegmentus.“ (p. 258). Dar kitur poezija apibūdinama ne tik kaip „žodžio menas, bet ir tyrinėjimo priemonė, kurią naudojant plečiami baltistikos barai“

(p. 238). Tokia sulingvistinta poezijos traktuotė yra konceptuali autoriaus pozicija, išreikšta dar ankstesnės knygos baigiamajame žodyje, kur tarsi užbėgama už akių iškilsiantiems klausimams:

Ar galima kalbėti ne tik apie *poetinio teksto analizę*, bet ir apie *poetinę teksto analizę*? Pirmuoju atveju galvoje turime kalbininką ar literatūros tyrinėtoją, vienokiu ar kitokiu aspektu nagrinėjantį poeziją. Tuo tarpu antruoju atveju neaišku, *kas* yra tyrinėtojas. Ar tekstas pats save tyrinėja? (LPP, p. 153)

Autoriaus atsakymas buvo teigiamas, tačiau klausimas vis tiek lieka. Įdomu pastebėti, kad poetas eilėraščio vykdomų lingvistinių veikslių atžvilgiu paliekamas tarsi nuošaly, lyg viskas vyktų be jo valios. Be to, autorius „poetinę kalbotyrą“ laiko kai kuriais atžvilgiais net pranašesne už mokslinę: chronologiškai ankstesne, laisvesne, kūrybiškesne. Nors Valentas, analizuodamas Braziūno ar Gedos poeziją, iš tiesų verčia skaitytoją nustebti dėl jos lingvistinės kompetencijos, tai dar nereiškia, kad ji yra savaiminė, pirminė, intuityvi. Dažniausiai tie poetinių etimologijų, rekonstrukcijų eilėraščiai, kurie kalbininkui atrodo esantys tiesiog dangaus mana, ko gero, yra parašyti autoriams pasinaudojus jau esančiais moksliniais duomenimis, hipotezėmis ir pan. Taigi poezija nebūtinai yra pirmėivė. Pernelyg sulingvistintas poezijos traktavimas pastebimas ir kitais atvejais, pavyzdžiui, kai „Įvado“ baigiamojoje pastraipoje teigiama, esą norint suprasti poetinį tekstą, kuris demonstruoja lingvistines pažiūras, naudoja prasmės šifravimą, būtinai specialus, tik studijuojant pasiekiamas išankstinis pasirengimas. Pirmiausia, bet koks meninis tekstas (ne tik „demonstruojantis lingvistines pažiūras“) „naudoja prasmės šifravimą“. Be to, teksto „lingvistinės pažiūros“ niekada neišsemia teksto prasmės, todėl autoriaus minimų poetų kūrybai suprasti specialus lingvistinis pasirengimas yra itin pageidautina, bet ne privaloma sąlyga; t.y. nebūtų teisinga manyti, kad lingvistinės kompetencijos neturintis skaitytojas tokios lingvistiškai orientuotos poezijos visiškai nesupras. Beje, „Išvados“ ir pats autorius kalba apie tai, kad garsas savime yra prasmingas ir kad poetinį tekstą galima suvokti net nesuprantant žodžių reikšmių; tai ypač tinka kalbant apie tokią fonetiškai raiškią poeziją kaip Gedos ar Braziūno. Pasak autoriaus, prasmę perduoda ne tik ritmika ir intonacija, bet ir atskirų žodžių (dažniau – skiemenų) implicitinis gretinimas klausytojo sąmonėje su gimtosios ar kitų žinomų kalbų atkarpomis. Esu viena iš tų, kurie 1991 m. šv. Jonų bažnyčioje nustėrę

klausėsi Gedos skaitymo: nesuprantant „Teisingojo žodžio maldos“ atskirų žodžių (akustika ir skaitymo būdas žodžiuose ištesė balses), visumos išspūdis buvo sukrečiantis. Taigi nenorėčiau sutikti ir su kitu autoriaus teiginiu, kad, „kaip ir mokslinis tekstas, ši poezija [pasižyminti morfologine perskaida – *EB*] skirta *tiktai* skaityti, o ne klausytis“ (p. 100). Kita vertus, tą patį eilėraščių ir skaitant galima suprasti įvairiai: pavyzdžiui, Gedos tekstą „Skomanto valstybės struktūra rėmėsi arklių judesiais“ apie paskutinį jotvingį arklį, varomą vieškeliu į Veisiejus ir moterų plūstamą, galima interpretuoti lingvistiškai ir mitologiškai, kaip Valentas ir daro; tačiau neturint tokios kompetencijos jį galima traktuoti kaip savotišką socialinio istorinio laiko siužetą: pokaris, išbadėję, nepaeinantys, nepavaromi gyvuliai, žmonių neviltis ir įtūžis; gyvatė vienoje prasmų sistemoje – atsinaujinimo simbolis, kitoje – dzūkuose populiarus keiksmazodis.

Trečiosios dalies („Polilingvizmas kaip grįžimas namo“) problematika metaforiškai įvardijama pasitelkus du Šventraščio tekstus: Pradžios knygos pasakojimą apie kalbų sumaišymą ir Apaštalų darbuose minimą Sekminių stebuklą. Beje, reikėtų sakyti ne *kalbų sumaišymas* (p. 159–162), o *kalbos sumaišymas*: Pradžios knygoje rašoma: „Eikite tat, nuženkime ir sumaišykime tenai jų kalbą, kad nebesuprastų vienas kito.“ (Pr. 11, 7); *sumaišyti* šiuo atveju reiškia ne iš kelių kalbų padaryti vieną, o esančią sutrikdyti, išardyti, supainioti. Sekminių stebuklo lingvistinė prasmė ta, kad nežinoma kalba ar kalbos tam tikroje situacijoje gali tapti suprantamos įvairių tautų žmonėms. „Tam tikrą situaciją“ kaip tik ir įkūnianti poezija. Vėl priminę Jakobsono teiginį, kad poezijoje atrankos principas iš paradigminės ašies perkeliamas į derinimo ašį, Valentas eilėraščių imasi traktuoti kaip ištisinę sinonimų eilę, į kurią galima įtraukti ir kitų kalbų žodžius. Tokia daugiakalbystė itin būdinga Braziūno poezijai, o jo eilėraščių „Vakaro žinios“, pasak Valento, maksimaliai panaudoja poezijos sinonimikos galimybes. Todėl prie šio kūrinio ir „Ugnies atkalbėjimo“ monografijoje grįžtama ne kartą. Jie yra net savotiškai sumistinami: „Toks poetinis tekstas iš pirmo žvilgsnio atrodo kaip kūrėjo išmonė, tačiau jis idealiai sutampa su kitu tekstu, kurio amžius – pustrėčio tūkstančio metų“ (p. 192), – rašoma apie „Ugnies atkalbėjimą“.

Prieš imdamasis analizuoti „Sekminių stebuklo“, arba daugiakalbystės, reiškimosi formas konkrečiuose kūriniuose, autorius apžvelgia „Babilono problematikos“ lietuvių literatūroje istorinę raidą, pradėdamas Andriumi Višteliumi ir baigdamas Geda. Šiuo atveju dominuoja „sugrįžimo“ į kalbos pradžią, rekonstrukcijos momentas – itin dažnas motyvas Gedos kūryboje. Polilingvizmą

poezijoje Valentas supranta labai plačiai: tai ir viename kūrinyje esantys kelių kalbų žodžiai, ir bendrinės kalbos bei tarmės koegzistencija (analizuojami tarminiai Braziūno eilėraščiai), ir dar galimi įvairūs „kitos kalbos“ variantai, kad ir nediskrečių tekstų segmentai, esantys greta diskrečių. Kaip tokio nediskretaus begalinio periodinio teksto pavyzdys nurodomas Braziūno eilėraščio „Ugnies atkalbėjimas“ pabaigos penkiaeilis bei nemažai konkrečiai poezijai skirtinų Gedos tekstų. Šio tipo daugiakalbystę Valentas pavadino „struktūrų bilingvizmu“ (p. 190). Nediskretūs tekstai, t.y. tie, kuriuose išnykusios įprastai kalbai būdingos opozicijos, autoriaus teigimu, yra panašūs į konkrečiąją poeziją, apibūdinamą kaip „neapibrėžtos semantikos tekstai“. Bet tokiu atveju ir diskretūs, arba įprastos struktūros, poetiniai tekstai taip pat yra „dvikalbiai“, nes jų kalba skiriasi nuo įprastos, kasdienei komunikacijai vartojamos kalbos. Vis dėlto autorius, man rodos, šiuos lygmenis kartais traktuoja mechaniškai, pavyzdžiui, kai samprotauja taip:

Kadangi poetinis tekstas – ne vien meninis, bet ir gramatiką modeliuojantis tekstas, galima kelti idėją, kad greta įprastinės kalbos poezijoje egzistuoja kita kalba, kurioje veikia visai kitokie bendrieji dėsniai. Poetinis tekstas leidžia šias abi kalbas sutapatinti viename eilėraštyje. (p. 191)

Kaip galima suprasti iš tolesnių teiginių, „kita kalba“ šiuo atveju yra laikomi būtent nediskretūs tekstai.

Taigi dauguma kylančių klausimų yra susiję su konceptualia autoriaus nuostata, esą pačioje poezijoje atliekami lingvistiniai veiksmai ir reflektuojami kalbos procesai. Būdamas nuoseklus, autorius kalba apie eilėraštyje esančius du tekstus: meninį ir mokslinį, apie poetiniame tekste esančias dvi kalbas: įprastą ir neįprastą ir pan. Taigi kūrinio struktūra imama traktuoti kaip materialių dalių suma: t.y. nuo struktūros kaip dinamiško santykio grįžtama prie statiško priešpriešų: „Lingvistinė informacija eilėraštyje gali būti koncentruota keliose eilutėse taip, kad sudarytų antrąjį, jau ne meninį, o mokslinį, tekstą“ (p. 248). Taip atskyrus „tekstus“, lieka neaišku, ką tuomet reiktų laikyti „meniniu“. Paskutiniame knygos skyriuje „Lingvistinės istorijos“ autorius demonstruoja būtent antrojo, mokslinio, teksto virtuozišką iššifravimą Braziūno eilėraščiuose „Vakaro žinios“ ir „Adrija rėja“ bei Gedos „Jaltos konferencija ir Potsdamas“. Juose Valento išskirtos kvazimorfemos, atpažintos anagramos, „demaskuoti“ paronimai

bei „teisingai“ išversti svetimžodžiai padeda nustatyti prasmės šifrus ir įspūdingai rekonstruoti eilėraščių pasakojamas istorijas; tačiau tai ir yra būtent meninio teksto skaitymas.

Monografijoje labai įdomiai aptartos ir tos polilingvizmo poezijoje atmainos, kai „kita kalba“ yra latvių, jotvingių, gudų ar kuri nors kita kalba. Čia išeinama į plačius istorinius, geografinius kontekstus, pavyzdžiui, aptariant baltiškojo pasaulio koordinates, upių baseinų santykį su lingvistinėmis ribomis, sąvokos „savas“ reikšmės, Dauguvos ar Rygos „lietuviškumą“, ir visa tai galop apibendrinama poetinės baltistikos sąvoka. Jai šiuo metu daugiausia yra nusipelnusi Braziūno poezija. Visuose daugiakalbiuose poetiniuose tekstuose autorius įžvelgia Sekminių stebuklo efektą, kai įvairiakalbiai klausytojai lietuvių kalba parašytą tekstą supranta savosiomis kalbomis. Paskutinėje dalyje išskyres ir aptaręs dviejų tipų daugiakalbystę, autorius apibendrindamas teigia, kad į poeziją galima „žvelgti kaip į tekstą, modeliuojantį *sui generis* gramatiką, kurios struktūra tikrai iš dalies susikerta su moksliniu kalbos aprašymu“ (p. 262). Išvadų baigiamosios dalies antraštėje klausama: „Mokslas ir (ar) menas?“ Monografijos autoriaus pozicija nedviprasmiška: jis renkasi sujungiamąjį, bet autonomišką dėmenų santykį ir deklaruoja jį, galima sakyti, jau pačiu knygos pavadinimu, kuriame raiškos ir turinio planai yra poetiškai suartėję.

Skirmanto Valento knyga *Mė(lynojo)nulio lingvistika Vlado Braziūno ir Sigitos Gedos poezijoje*, nagrinėjanti, pasinaudojant Jakobsono straipsnio pavadinimu, „poezijos gramatiką ir gramatikos poeziją“, yra reikšminga ne tik literatūrologams ar kalbininkams, bet, svarbiausia, lietuvių poezijai, ir ypač tai jos daliai, kuri suka konkrečiosios (akustinės ir grafinės) link, o tokia poezijos tendencija, žinia, šiuo metu yra labai suaktyvėjusi.